

Danica PirsI

Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Niš

ČITANJE STRUČNOG –SPORTSKOG TEKSTA NA STRANOM JEZIKU

UVOD

Komunikativni pristup insistira na objašnjenju procesa višeg reda prilikom čitanja koje mora biti usmereno ka motivisanju čitaoca da pronađe značenje i dobro interpretira tekst. Ipak, u prvi plan sada dolazi činjenica da se moraju razumeti i procesi nižeg reda koji su deo kompletne slike o čitaocu, tekstu i značenju koje čitalac kreira kao produkt interakcije svih faktora u procesu čitanja kao kognitivne veštine.

Širi spektar veština kao domen interesovanja počinje sa istraživanjima Bernhardt, 1991; Eskey, 1988; Eskey & Grabe 1988; Grabe, 1991, Hornberger, 1989, što je sve uticaj istraživanja u oblasti čitanja na maternjem jeziku.

Proces čitanja je vrlo složena pojava gde komponente, odnosno podveštine stoje u međusobnom odnosu zavisnosti i samo razumevanje pojedinačnih podkomponenti može objasniti celi sistem koji trpi promene kako se kognitivni procesi menjaju prilikom razvijanja L2 veština čitanja. (Brown & Haynes, 1985; Carlo & Royer, 1994; Haynes & Carr, 1990). Sada je moguće i neka neistražena polja kao što je podveština identifikacije reči, istražiti i bliže povezati sa ukupnim usvajanjem jezika i čitanja kao osnovnog segmenta jezika. (Brown & Haynes, 1985; Haynes & Carr, 1990; Hornberger, 1989; Koda 1987, 1989).

Istraživanja koja počinju od nivoa prepoznavanja slova pa sve do procesa čitanja višeg reda kao što je upotreba metakognitivnih strategija čitanja u osnovi se razlikuju zavisno od teorije učenja koju slede. Goodman (1970) i Smith (1971), kao zastupnici top-down modela u čitanju, insistiraju na lingvističkom znanju i poznavanju sveta koje pomaže u procesu dekodiranja teksta. Zastupnici interaktivne teorije čitanja (Carrell, Devine, & Eskey, 1988) insistiraju na ulozi prethodnog znanja koje definiše čitanje kao produkt, a ima i teorija koje prepoznaju značaj procesa nižeg reda koji su neophodni za ostvarenje potpunog razumevanja (Bernhardt, 1987; Favreau, Komoda, & Segalowitz, 1980; Favreau & Segalowitz, 1983; Haynes & Carr, 1990; Koda, 1992). Perfetti (1985, 1988)

predlaže teoriju verbalne efikasnosti (Verbal Efficiency Theory) kao opšti okvir za razumevanje individualnih razlika u oblasti čitanja. Dve su glavne komponente koje treba uzeti u obzir a to su: procesiranje lokalnog teksta i procese koji se odvijaju prilikom modeliranja teksta.

Perfettijeva teorija inkorporira koncepte koji potiču iz teorije obrade informacija. On kaže da kognitivni sistem funkcioniše u uslovima ograničenog kapaciteta tako da naša radna memorija može da aktivira samo ograničeni broj elemenata. Zato i ne možemo u potpunosti koristiti radnu memoriju i kognitivne sisteme optimalno jer je više kognitivnih procesa koji zahtevaju pažnju simultano u funkciji.

Jedan od načina na koji kognitivni sistem može da izbegne ograničeni kapacitet jeste “previše učenja”, tj. kad se radi o čitanju, razvijanje automatizma, tako da kod dobrih i fluentnih čitalaca procesi kao što su prepoznavanje slova, reči i leksički pristup postaju visoko automatizovani i zahtevaju minimalnu pažnju. Na taj način čitalac usmerava svoju pažnju na procese čitanja višeg reda koji su usmereni ka razumevanju teksta, pravljenju inferencija, kritičkom čitanju, itd.

Aktiviranje prepoznavanja slova, fonema i značenja reči se obavlja van domena svesne pažnje (LaBerge & Samuels, 1974). U opisu VET, Perfetti je uključio i koncept modularnog procesiranja u čitanju (Perfetti, 1988; Sinatra & Royer, 1993; Stanovich, 1990). Čak i kad se identifikuje polisemna reč (Seidenberg, Tanenhaus, Leiman, & Beienkowski, 1982) fluentni čitalac aktivira sva značenja reči nezavisno od značenja datog u tekstu, pri čemu prava selekcija nastupa u roku od 200 msek.). Ovo pokazuje da su procesi nižeg reda potpuno odvojeni od procesa višeg reda tokom čitanja.

Brooks i Koda su u svojim istraživanjima pokazali da je poznavanje veze simbola i odgovarajućeg glasa važna stepenica jer je npr. studentima, maternjim govornicima engleskog jezika bilo potrebno oko 200 pokušaja da bi savladali vezu znak-glas u potpuno arbitrarno zadatim rečima. Haynes i Carr (1990) su ispitivali vizualno procesiranje i efikasnost obrade informacija kod dobrih čitalaca Kineza i maternjih govornika engleskog jezika kao i vezu koja postoji između tih i procesa razumevanja teksta, vremena čitanja i učenja vokabulara u kontekstu. Autori su zaključili da poznavanje sistema pisanja na jednom jeziku kontinuirano utiče na razvoj strategija čitanja i to ne samo u ranim fazama učenja drugog jezika već i mnogo kasnije (Haynes & Carr, 1990, p. 413).

Kad govorimo o kognitivnom procesiranju u sličnim sistemima pisanja treba spomenuti i autore Altenberg i Smith-Cairns (1983) koji su koristili Lexical Decision Task (LDT), zadatak leksičkih izbora u istraživanju uticaja poznavanja ortografije nemačkog jezika na prepoznavanje reči kod fluentnih englesko-nemačkih bilingvalaca.

Rezultati istraživanja su jasno pokazali da ispitanici nisu mogli da ignorišu poznavanje ortografskih pravila na drugom jeziku (nemački) kada su donosili odluke o leksičkom statusu reči na njihovom prvom jeziku. Slično istraživanje uradio je i Nas, 1983, kada je ispitivao holandsko-engleske bilingvale a oni su morali da rešavaju leksičke zadatke na engleskom tj. njihovom drugom jeziku.

Lukatela, Savic, Gligorijevic, Ognjenovic, and Turvey's (1978) su u istraživanju ispitanika koji govore srpskohrvatski takođe potvrdili tezu o aktiviranju ortografskog i fonološkog znanja kod bilingvala. Haynes (1984) je ispitivao studente na koledžu, čiji je maternji jezik bio španski, arapski i japanski a zadatak im je bio da pročitaju dva pasusa podjednake duzine i da pogode značenje nepoznatih reči. Uvidelo se da su obrasci pogađanja reči bili efikasni kada su reči bile makar lokalno definisane ili kada su postojale neposredne kontekstualne naznake. Guarino i Perkins (1986) su ispitivali značaj poznavanja form class knowledge tj svest o reči kao strukturalnoj jedinici za. uspešnije čitanje.

Kiklopska percepcija

Sposobnost vašeg mozga da vidi centralnim okom nedavno je eksplodirala u popularnoj areni uz pomoć knjiga pod nazivom „Magično oko“. Ove knjige baziraju se na radu profesora Bele Juleša sa odeljenja za senzorne i perceptualne procese u okviru laboratorija korporacije „Bell Telephone“.

Julešove slike napravljene su od dva skupa fino isprepletanih tačaka. Svaki skup formira jedan deo slike. Svako oko prima samo jedan deo. Vaš zapanjujuće sofisticirani mozak sprovodi neverovatno kompleksne matematičke i geometrijske proračune, kombinujući obe slike u upečatljivu trodimenzionalnu sliku koja se ne vidi u spoljašnjoj stvarnosti, već samo u mozgu.

ČITANJE MOZGOM

U ovom radu govori se o revolucionarno novom pristupu uz pomoć koga ćete, od sada, čitati mozgom kao centralnim fokusom svoje pažnje, a ne svojim očima. Vaše oči predstavljaju lutku-marionetu sastavljenu od milion delova; vaš mozak predstavlja lutkara koji ih pokreće.

U budućnosti će osoba koja čita super-brzo kombinovati periferni vid sa kiklopskom percepcijom (vidi sliku 9), kako bi, poput Malja-bekija, odjednom primila celokupne pasuse i stranice - što predstavlja dostignuće koje, u svetlu novonaučenih činjenica, sada deluje mnogo dostižnije. Jedan lak način da to postignete je da razvijete veštinu korišćenja pomoćnog sredstva u naprednije tehnike meta-navođenja.

Uz korišćenje tehnika meta-navođenja, možete proširiti korišćenje svoje periferne i kiklopske percepcije tako što ćete knjigu držati na većoj udaljenosti od očiju nego što to obično činite. Na taj način ćete omogućiti perifernom vidu da stranicu vidi mnogo jasnije dok čitate.

Neverovatna prednost ovoga je u tome što, dok vaš jasan fokus čita jedan, dva ili tri reda na koje ste skoncentrisani, vaš mozak koristi periferni vid kako bi obnovio ono što ste već pročitali i napravio kratak pregled teksta koji sledi. Na taj način se u mnogome poboljšava pamćenje materijala koji ste prešli i vrši se priprema za materijal koji tek sledi, baš kao što izviđač priprema svoje trupe da bezbedno i brzo pređu nepoznatu teritoriju.

Dodatna prednost ovog pristupa „razlivenog fokusa” je u tome što vaše oči prave mnogo manje čvrstih mišićnih fiksacija. Zato se mnogo manje zamaraju i vi možete čitati duže. Mnogi ljudi otkrivaju da korišćenjem ovog pristupa, nestaje ukočenost u vratu i glavobolje, a oni predstavljaju uobičajene probleme za mnoge čitače.

REZIME

Brzina čitanja od preko 1000 reči u minutu je u svakom slučaju dostižna. Mnoge istorijske ličnosti lako su postizale ove, pa i veće brzine čitanja.

Vaše oči sadrže 260 miliona svetlosnih receptora.

Više od 80 procenata tih svetlosnih receptora posvećeno je perifernom vidu.

Vaš periferni vid je izuzetno širok i veoma dubok.

Čitanje, u stvari, obavlja vaš mozak - vaše oči predstavljaju samo veoma sofisticirana sočiva koja on pri tome koristi. Super-brzi čitači budućnosti biće „čitači mozgom” i koristiće u potpunosti pun opseg svog perifernog vida i svoju kiklopsku percepciju.

RAZVOJ BRZOG ČITANJA

Korene brzog čitanja možemo naći na početku XX veka kada je eksplozija publikacija zatrpala čitače sa više materijala nego što su oni bili sposobni da savladaju normalnom brzinom čitanja. Najraniji kursevi su, međutim, bili bazirani na informacijama iz prilično neočekivanog izvora - Britanskog ratnog vazduhoplovstva.

Taktičari vazduhoplovnih snaga su, tokom Prvog svetskog rata otkrili da, tokom letenja, određeni broj pilota nije u stanju da razlikuje avione vidljive u

daljini. U situacijama života ili smrti ovo je predstavljalo ozbiljnu opasnost, i taktičari su rešili da tome pronađu lek. Razvili su aparat pod nazivom tahistoskop, koji je omogućavao da se na velikom ekranu, u različitim vremenskim razmacima, u bljesku projektuju razne slike. Na početku su se u bljescima pojavljivale prilično velike slike prijateljskih i neprijateljskih aviona u relativno dugom vremenskom periodu, da bi postepeno taj period bio skraćivan, uz istovremeno smanjivanje veličine i promenu ugla prikazivanja slike. Na njihovo veliko iznenađenje, otkrili su da obukom, prosečna osoba može da razlikuje prikaze različitih aviona, u veličini tačke, koji bljesnu na ekranu u samo jednojpetini stotinke sekunde.

Razmišljajući da, ukoliko su oči u mogućnosti da vide nešto tako neverovatno brzo, i brzina čitanja se očigledno može popraviti, odlučili su da ovu informaciju primene i na čitanje. Koristeći potpuno isti uređaj, prvo su na ekranu bljeskali jednu reč prilično velikog formata na pet sekundi, postepeno smanjujući veličinu reči i skraćujući dužinu svakog bljeska. Došli su do toga da istovremeno bljeskaju po četiri reči u jednoj petini stotinke sekunde, i subjekti su i tada bili u mogućnosti da ih pročitaju.

Tokom poslednjih 20 godina, anketirano je preko 100.000 ljudi sa svih pet kontinenata. Oni su, kao 20 područja u kojima je neophodan napredak, najčešće navodili sledeće:

- brzina čitanja
- razumevanje pročitano
- opšte veštine učenja
- savladavanje eksplozije informacija
- pamćenje
- koncentracija
- verbalne veštine komunikacije
- pisane veštine komunikacije
- kreativno razmišljanje
- planiranje
- vođenje beležaka
- analiza problema
- rešavanje problema
- motivacija
- analitičko razmišljanje
- tehnike polaganja ispita
- određivanje prioriteta
- organizacija vremena
- prihvatanje informacija

- pristupanje poslu (odlaganje)
- postepeno slabljenje mentalnih sposobnosti sa godinama

Uz pomoć modernih istraživanja o funkcionisanju mozga, svaki od ovih problema može se relativno lako rešiti. Ovo istraživanje zadire u sledeće oblasti:

1. funkcionisanje leve i desne moždane hemisfere
 - pravljenje mapa uma
 - timovi intelektualnih „komandosa“ koji veoma brzo i opsežno čitaju
 - mnemoničke tehnike
 - zaboravljanje naučenog
 - moždane ćelije
 - mentalne sposobnosti i starenje

Funkcionisanje leve i desne moždane hemisphere

Sada je već opšte poznato da se leva i desna moždana hemisfera bave različitim intelektualnim funkcijama. Leva moždana hemisfera pri-marno se bavi logikom, rečima, brojevima, nizovima, analizom, linearnošću i listama, a desna moždana hemisfera ritmom, bojama, imaginacijom, sanjarenjem, prostornošću i trodimenzionalnošću.

Nedavno je zaključeno da leva moždana hemisfera nije sasvim „akadem-ska“, niti je desna sasvim „kreativna, intuitivna, emotivna“ hemisfera. Na osnovu brojnih i opširnih istraživanja danas znamo da je potrebno koristiti obe hemisfere zajedno ukoliko se želi postići i akademski i kreativni uspeh.

Pravljenje mapa uma

Koristeći osnovno znanje o mentalnom funkcionisanju, moguće je obučiti ljude da reše bilo koji od gore navedenih problema; poboljšanja često dostižu i 500%!

Jedan od modernih metoda postizanja takvih poboljšanja je i pravljenje mapa uma.

Kod tradicionalnog pravljenja beležaka, bez obzira da li se one prave u svrhu pamćenja informacija, pripreme pisane ili verbalne komuni-kacije, orga-nizacije misli, analize problema, planiranja ili kreativnog razmišljanja, stan-dardni način prezentacije je linearan: u formi rečenica, kratkih lista fraza ili numerički ili alfabetski izvedenih spiskova. Ovi metodi, usled nedostatka boja, vizuelnog ritma, slika i prostorno sputavaju razmišljanje i bukvalno ometaju sve gore navedene mentalne procese.

Nasuprot tome, pravljenje mapa uma podrazumeva korišćenje svih moždanih sposobnosti, tako što se na sredini stranice na kojoj se vode beleške stavlja slika kako bi se olakšalo pamćenje i kreativno dobijanje ideja, a od tog centra crtaju se grane koje se šire u mrežu asocijacija koje spolja odslikavaju unutrašnju strukturu mozga. Koristeći ovaj pristup, možete spremati govor za samo nekoliko minuta, umesto da na to potrošite dane; problemi se mogu rešavati sa više razumevanja i brže; pamćenje se može poboljšati do savršenstva; a ljudi koji se bave kreativnim razmišljanjem mogu doći do neograničenog broja ideja.

Timovi intelektualnih „komandosa“ koji veoma brzo i opsežno čitaju

Kombinujući mape uma sa novim tehnikama super brzog i opširnog čitanja (koje omogućavaju brzine od preko 1000 reči u minutu uz odlično razumevanje, i eventualne brzine čitanja i oko 10.000 reči u minutu), moguće je stvoriti timove intelektualnih „komandosa“.

Citajući ovim velikim brzinama, praveći detaljne mape uma o knjizi i njenim poglavljima, razmenjujući sakupljene informacije uz pomoć naprednih tehnika pravljenja mapa uma i prezentacije, moguće je da četiri ili više osoba za samo jedan dan steknu, integrišu, zapamte i počnu da primenjuju u svom profesionalnom životu informacije koje su sa-držane u četiri cele knjige.

Ove tehnike su nedavno primenjene u multinacionalnim organizacijama „Nabisco“ i „Digital computers“. Tom prilikom 40, odnosno 120 izvršnih direktora podeljeno je u četiri grupe. Svaka osoba u svakoj od četiri grupe provela je dva sata u primeni tehnika brzog i opširnog čitanja jedne od četiri odabrane knjige.

Nakon isteka ta dva sata, članovi svake grupe međusobno su diskutovali o knjizi, načinu na koji su je protumačili i sopstvenoj reakciji na nju. Svaka grupa je potom odabrala jednog predstavnika koji je održao jasno predavanje svim članovima preostale tri grupe. Ovaj proces ponavljan je četiri puta, i na kraju svakog dana 40, odnosno 120 izvršnih direktora ove dve kompanije napuštalo je salu u kojoj se održavao seminar sa informacijama iz sve četiri knjige koje su sada ne samo imali u glavi, već su ih i integrisali, analizirali i upamtili.

Mnemoničke tehnike

Mnemoničke tehnike su prvi koristili Grci i smatrali su ih „trikovima“. Sada znamo da su te tehnike čvrsto zasnovane na moždanom funkcionisanju i da mogu, ako se pravilno primene, drastično da poboljšaju pamćenje.

Mnemoničke tehnike zahtevaju korišćenje principa asocijacije i imaginacije, stvaranje snažnih, upečatljivih, čulnih i samim tim nezaboravnih prizora u svesti.

Mapa uma je, u suštini, multidimenzionalno mnemoničko sredstvo, jer koristi urođene moždane funkcije za efikasnije utiskivanje informacija.

Koristeći mnemonička sredstva, poslovni čovek je naučio kako da savršeno zapamti 40 nepoznatih ljudi koji su mu predstavljeni, i da, slično tome, zapamti spisak preko 100 proizvoda sa svim relevantnim činjenicama i podacima.

Sve više raste svest da naučiti kako da se uči pre početka bilo kakve obuke, predstavlja razumnu poslovnu odluku. To je razlog zbog koga brojne progresivne međunarodne organizacije danas mnemoničke tehnike smatraju obaveznim „uvođom“ svih svojih kurseva obuke. Jednostavna računica ukazuje da, ukoliko se na obuku utroši 1.000.000 funti, a 80% tog treninga se zaboravi za dve nedelje, to znači da se tokom istog perioda gubi i 800.000 funti

KORIŠĆENA LITERATURA

1. Barber, C. L. (1962) “Some measurable characteristics of modern scientific prose” in J. Swales (ed.) **Episodes in ESP**, Hemel Hempstead: Prentice Hall.
2. Bhatia, V. (1991) “A genre-based approach to ESP materials”, **World Englishes**, Vol. 10, No. 2, pp. 153-166.
3. Bhatia, V. (1993) **Analysing Genre: Language Use in Professional Settings**, London: Longman.
4. Čavić, E. (1990) “Faze u razvoju jezika struke”, **Vaspitanje i obrazovanje**, Br. 1, str. 34-38.
5. Dudley-Evans, A. (1986) “Genre analysis: an investigation of the introduction and discussion sections of MSc dissertations”, in Coulthard M. (ed.) **Talking about Text**, Discourse Analysis Monograph No. 13, Birmingham: English Language Research, University of Birmingham, pp. 128-145.
6. Hopkins, A. and Dudley-Evans, A. (1988) “A genre-based investigations of the discussions sections in articles and dissertation”, **English for Specific Purposes**, Vol. 7, No. 2, pp. 113-122.
7. Hutchinson, T. and Waters, A. (1987) **English for Specific Purposes: A Learning-centred Approach**, Cambridge: Cambridge University Press.
8. Hyland, K. (1992) “Genre analysis: just another fad?”, **Forum**, Vol. 30, No. 2, pp. 14-17.
9. Kennedy, C. and Bolitho, R. (1984) **English for Specific Purposes**, Basingstoke: Macmillan.
10. Lakić, I. (1999) **Analiza žanra: Diskurs jezika struke**, Podgorica: Univerzitet Crne Gore, Institut za strane jezike.
11. Munby, J. (1978) **Communicative Syllabus Design**, London: Cambridge University Press.

12. Robinson, P. (1991) **ESP Today: A Practitioner's Guide**, Hemel Hempstead: Prentice Hall.
13. Swales, J. (1985) **Episodes in ESP**, Hemel Hempstead: Prentice Hall.
14. Swales, J. (1981) **Aspects of Article Introductions**, Aston ESP Research Report No. 1, Language Studies Unit, University of Aston in Birmingham.
15. Swales, J. (1985) **Episodes in ESP**, Hemel Hempstead: Prentice Hall.
16. Swales, J. (1990) **Genre Analysis - English in Academic and Research Settings**, Cambridge University Press, Cambridge.
17. Tarone, E. et al. (1981) „On the use of the passive in two astrophysics journal papers“, in J. Swales (ed.) **Episodes in ESP**, Hemel Hempstead: Prentice Hall.
18. Thompson, S. (1994) “Frameworks and contexts: a genre-based approach to analysing lecture introductions”, **English for Specific Purposes**, Vol. 13, No. 2, pp. 171-186.
19. Salager-Meyer, F. (1990) “Discoursal flaws in medical English abstracts: A genre analysis per research- and text- type”, **Text**, Vol. 10, No. 4, pp. 365-384.
20. Widdowson, H. G. (1998) “Communication and Community: The Pragmatics of ESP”, **English for Specific Purposes**, Vol. 17, No. 1, pp. 3 - 14.
21. Hammond, J. (1987) “An overview of the genre-based approach to the teaching of writing in Australia”, **Australian Review of Applied Linguistics**, Vol. 10, No. 2, pp. 163-181.

Abstract

Reading a text for specific purposes, in this case a sports text means that a student needs to master reading skills in order to grasp its meaning and to learn from it. He needs to know how to vary reading speeds and to use cognitive, metacognitive and socio-affective leaning skills. Most efficient reading skills for specific domain knowledge texts proved to be scanning and skimming.

Keywords: *domain knowledge, reading, sports texts, reading skills*